

SIMPONION STIINTIFIC ISRAELO-ROMAN

Yad Vashem, 12 - 14 ianuarie 1986

I e r u s a l i m

Dr. J E A N A N C E L

ATITUDINIA ROMANILOR PATA DE CEEPATENII SAI EVREI AFLATI
IN GERMANIA SI IN EUROPA OCUPATA DE NAZISTI

In 1941 guvernul român ^{adoptase} o soluție a problemei evreiești care în multe privințe concorda cu concepția și măsurile adoptate de națiști pentru "rezolvarea problemei evreiești". Pogromul de la Iași, la sfârșitul lunii iunie 1941, apoi execuțiile masive de evrei în Basarabia și Bucovina, urmate de ghetto-izarea supraviețuitorilor sau închiderea lor în lagăre (Mărculești, Vertujeni, Edineț, Securenii etc.), și în sfârșit deportarea a cca. 140.000 de evrei în Transnistria cu scopul mărturisit al lichidării lor, au constituit măsuri ce au provocat o profundă satisfacție în rândurile celor două organe naziste care tratau asupra soartei evreilor români cu autoritățile românești: Ministerul de externe de la Berlin (Auswaertige Amt, - A.A.) și Biroul pentru securitatea Reichului (Reichssicherheits-hauptamt- R.S.H.A.). Acest sentiment de satisfacție s-a întărit foarte mult mai ales în urma unei măsuri românești care urmărea de fapt ca exterminarea coloanelor de evrei deportați din Basarabia și Bucovina să fie făcută de către nemți- de ucigașii din Einsatzgruppe D (unitatea mobilă de exterminare ce acționa în sudul Ucrainei). Dar măsura românească de a-i împinge pe evrei spre răsărit s-a lovit de rezistența oficială germană, deoarece nemții procedau la exterminare conform unui sistem planificat și nu-și puteau permite ca sute de mii de evrei să fie aruncați în spatele celor șase sute de națiști din Einsatzgruppe D, "ocupați" până peste cap cu exterminarea evreilor din sudul Ucrainei și din Crimeea. La 11 august 1941 Legația germană la București intervenea pe

lângă primul ministru ad interim, Mihai Antonescu, rugându-l "să procedeze cu eliminarea elementului evreesc într-o măsură mai sistematică și mai lentă"¹. La 30 august 1941, generalul Hauffe din partea germană și generalul Tataranu din partea Marelui Stat Major român semnează în clădirea primăriei din Tighina un acord care prevedea printre altele că nici un evreu nu va fi împins de către români dincolo de Bug "în prezent", evreii deportați urmînd să rămî-nă în provincia care a căpătat atunci numele de Transnistria, "pî-nă la sfîrșitul operațiunilor" (militare)². Acest acord a limitat teritoriul de expulzare a evreilor din Basarabia, Bucovina și județul Dorohoi, restrîngîndu-l la zona denumită Transnistria. Soarta acestor evrei nu face obiectul lucrării de față. Cert este că în mai 1942 cca. 2/3 din cei 165.000-170.000 de evrei deportați-număr apreciat de Centrala Evreilor³-nu mai erau în viață.

Cu toate că guvernul român se arăta dispus să adopte fără ezitare orice măsură vizînd lichidarea elementului evreesc din Basarabia și Bucovina, întrecînd uneori în "fermitate" chiar și pe aliații germani⁴- nu se arăta dispus să extindă aceste măsuri și la restul României: Regat și Transilvania de sud. Mai mult, fără a i se fi cerut și pe neașteptate, Ion Antonescu a promis personal președintelui Uniunii Comunităților Evrești, W. Filderman, "că distinge pe evreii regăteni de ceilalți și că intenția sa este ca aceștia să aibe o situație privilegiată".⁵

În noiembrie 1941, atunci cînd deportările spre Transnistria atingeau apogeul, Legația germană din București a cerut guvernului român să-și dea consimțămîntul pentru includerea cetățenilor săi de origine evrească și domiciliați în Reich, în cadrul măsurilor luate contra evreilor germani.

Pentru a înțelege semnificația acestei cereri este necesară o scurtă digresiune. În octombrie 1941 începe deportarea spre est-în regiunile sovietice ocupate de naziști- a evreilor germani. Odată deportați, aceștia erau plasați sub un regim care ducea rapid la lichidarea lor. Pe de altă parte, diplomația germană însărcinată cu tratarea problemei evreiești în țările aliate își fixase un indicator care arăta în ce măsură guvernul țării respective era gata să accepte exterminarea evreilor săi: consimțământul la deportarea cetățenilor săi evrei aflați pe teritoriul Reichului. La 13 noiembrie 1941, ambasadorul german la București, von Killinger, raporta superiorilor săi că mareșalul Antonescu îi declarase că:

"Guvernul român este de acord ca Guvernul Reichului să includă evreii cetățeni români în măsurile de deportare a evreilor germani în ghetourile din Bessarabia... guvernul român n-are nici un interes ca evreii români ^[din Reich II] să se întoarcă în România" ⁶.

Consimțământul lui Antonescu se limita numai la evreii români aflați pe teritoriul Reichului, dar la Berlin faptul a fost privit cu satisfacție. Pe baza acestui "succes", consilierul pentru problemele evreiești la ambasada germană din București, Gustav Richter a procedat, la ordinul ambasadorului Killinger ⁷, la pregătirea deportării cu trenurile a evreilor români din România propriu-zisă înspre lagărele de exterminare din Polonia. Un raport din 26 iulie 1942 al șefului Poliției de Siguranță și al S.D.-ului arată că pregătirile au fost încheiate ⁸.

De la început însă, dorința germană de a extinde măsura deportărilor și lipsa de considerație față de sensibilitățile românești au provocat incidente care, deși n-au luat la început formă diplomatice.

diplomatică, lăsau să se întrevadă că partea română nu era întru totul mulțumită de modul în care Ministerul de externe german interpreta consimțământul guvernului român.

Aprobarea dată de Antonescu în noiembrie 1941 a pecetluit soarta a cca. 1100 de evrei români stabiliți pe teritoriul Reichului, adică al Germaniei propriu-zise, în granițele de la 1939⁹. Nemții au considerat însă că consimțământul lui Antonescu se extindea în mod automat și asupra evreilor care trăiau în afara Reichului în sine: Protectoratul (Cehia și Moravia) și celelalte teritorii ocupate de germani - în primul rând Polonia, apoi Franța, Olanda și restul Europei. Numărul evreilor români în aceste teritorii era destul de mare. Numai în Franța cifra se ridica la cca. 5000¹⁰. România însă se considera încă aliată sau, cel puțin, fostă aliată cu Cehoslovacia (a cărei dezmembrare și ocupare de către nazisti răscolise la timpul său atât opinia publică cât și diplomația română) și cu Polonia (căreia i s-a permis în 1939 transferarea tezaurului național către Anglia și intrarea unor înalți demnitari). Mai mult, în România însăși cetățenii acestor țări, refugiați pe teritoriul românesc, se bucurau de anumite drepturi acordate numai aliaților. Aceste drepturi au fost extinse și asupra evreilor cetățeni străini. Un ordin al Ministerului Afacerilor Interne din 29.7. 1941, semnat de generalul J. Popescu¹¹, atrăgea atenția tuturor organelor în subordine că Ministerul Afacerilor Străine primește deseori proteste din partea unor Legații străine asupra faptului că autoritățile românești pretind de la supușii străini, când aceștia fac diferite cereri către numitele autorități, "să prezinte certificate doveditoare că nu sînt evrei". După ce subliniază că Conducătorul Statului a răspuns la protestele le-

gațiilor în cauză că dispozițiile în chestiune nu vor fi aplicate în nici un caz străinilor, ordinul prezicează următoarele:

"Deoarece convențiile de stabilire încheiate de România cu diferite state nu deosebesc pe străini după rasă, și cum nici legățiile interne ale celor mai multe state nu fac și nu admit o asemenea distincție, risul departament, atât pentru a nu prejudicia interesele supușilor români în străinătate prin luarea unor măsuri de represalii din partea statelor respective, cât și pentru a nu dăuna raporturilor noastre cu statele străine, a socotit că decretul legi cu privire la evrei nu trebuie să fie aplicat și evreilor supuși străini stabiliți în România".

La 23 septembrie 1941, M. Antonescu, vice-președinte al Consiliului de Miniștri, adresează o circulară tuturor miniștrilor cabinetului care, după ce repetă dispozițiile anterioare, arată că Consiliul de Miniștri a hotărât ca în aplicarea decretelor legi care au limitat drepturile civile și politice ale evreilor "să se țină seama de calitatea de supus străin fără nici o discriminare, pe bază de convențiuni în vigoare și reciprocitate". M. Antonescu ordonă "să se anuleze orice măsuri ar fi fost luate față de evreii străini, măsuri ce ar privi bunurile sau libertatea lor de stabilire și exercitare a profesiei lor și care ar deriva din legile aplicate evreilor ca atare"¹². În viitor se interzicea adoptarea oricăror măsuri fără avizul prealabil al Ministerului Afacerilor Străine, "singurul îndrituit să interpreteze convențiunile internaționale și să decidă asupra oportunității unor măsuri ce privesc relațiunile Statului cu celelalte țări"¹³.

În spatele deciziei românești privind statutul evreilor cetățeni străini se ascundea și un alt aspect al politicii românești

care cu timpul s-a conturat mai puternic: neacceptarea noii hărți a Europei așa cum o "tăiaseră" armatele germane, neacceptarea dispariției unor țări din centrul și vestul Europei, ocupate sau anexate de către germani. România se putea simți sigură numai într-o Europă de state și nu de imperii. Acest aspect al politicii românești va fi încontinuu repetat de Mihai Antonescu în fața diplomaților germani și chiar a lui Hitler însuși, la întâlnirea din ianuarie 1943¹⁴. De aceea decizia germană de a include pe evreii din Protectorat și celelalte teritorii ocupate de nazisti în cadrul măsurilor anti-evrești s-a dovedit a fi greșită. Diferite consulate române la Berlin, Viena, Paris, Lyon, etc., au început să protesteze sau să intervină, e drept cu întârziere uneori fatală, în favoarea evreilor români.

A doua "gafă" a diplomației germane o constituia plasarea României, chiar și din acest punct de vedere, pe același plan cu două creații ale nazistilor: Croația și Slovacia. Intr-o notă din 8 decembrie 1941, Ministerul de externe german recomanda R.S.H.A. să asimileze "pe evreii croați, slovaci și români" măsurilor de deportare luate contra evreilor germani. Această plasare a României chiar pe același plan cu statele fantomă și mai ales neincluderea evreilor unguri și italieni în măsurile de deportare au provocat anumite "arrière-pensées" la București. La 18 iulie 1942 primul secretar al legației române la Berlin, Văleanu, arăta lui Klengen-fuss, expert al Ministerului de externe de la departamentul Germania, că evreii unguri nu au fost incluși în deportări și că, România, din motive de prestigiu, nu putea să consimtă la un tratament mai rău pentru "evreii săi"¹⁵.

Alte proteste românești la Berlin indicau că guvernul român

nu putea accepta "ca evreii români să fie tratați mai rău ca evreii altor state- Italia, Elveția, Ungaria" (sublinierea mea, J.A.¹⁶)

Ministerul de externe german nu s-a lăsat impresionat de protestul lui Văleanu și a decis să trateze din nou problema direct la București. La 10 august 1942, Richter însoțit de Radu Lecca, "expertul" român în problemele evreiești (numit "împuțernicit al guvernului pentru reglementarea regimului evreilor din România" și care primea ordine și de la Richter), s-a prezentat în audiență la Mihai Antonescu cu care a discutat "situația evreilor români din Germania și a evreilor germani de la noi"- cum scria M. Antonescu în nota sa din 12 august 1942¹⁷. După ce recunoaște că mareșalul Antonescu ajunsese la o "înțelegere" cu von Killinger- "ca evreii români în Germania să fie tratați în același mod cu evreii germani" *[adică exterminarea lor]* Mihai Antonescu conchidea că:

"... trebuiește avut în vedere faptul că România nu are nici un interes ca evreii români stabiliți în străinătate să se întoarcă în țară"¹⁸.

Pornind de la această decizie n-a fost greu să se ajungă la un "compromis" cu Richter, în care se prevedea că pașapoartele evreilor germani stabiliți în România aveau să fie retrase și înlocuite cu certificate provizorii. Averea imobilă a acestora avea să fie declarată și ținută într-o evidență specială. În ceea ce privește pe evreii români din Germania, Protectorat, Guvernământul polon și din țările ocupate, urma a se comunica Legației din Berlin și oficiilor consulare interesate că măsurile luate erau stabilite de acord cu guvernul român. "Chestiunea ce ne interesează în mod deosebit este aceea a averii imobile a acestor supuși români în străinătate, a regimului ce se stabilește și a mijloacelor

eventuale de lichidare". Deci, pentru prima oară de la începutul războiului, România accepta nu numai "includerea" cetățenilor săi evrei în planul german de exterminare, ceea ce Ion Antonescu acceptase încă în noiembrie 1941, dar și includerea tuturor evreilor din această categorie aflați în Europa ocupată de naziști, nemăic făcând nici o distincție între țări ocupate sau desființate de către aceștia.

Pentru a înțelege noul zigzag în politica română față de evrei este necesară din nou o digresiune. După cum am arătat, în vara anului 1942 se încheiaseră tratativele româno-germane privind deportarea tuturor evreilor români, inclusiv a celor din Regat, în lagărele de exterminare din Polonia (în speță, în lagărul Belzec). La 21 august ambasada germană raporta că evacuarea evreilor români avea să înceapă imediat cu cei din județele Arad, Timișoara și Turda¹⁹. În cursul tratativelor, care au durat câteva luni, s-a convenit să se adopte "principiul teritorial"- "Territorial Prinzip"²⁰ - care prevedea ca averile evreilor deportați, indiferent de cetățenie, urmau să revină guvernelor din țările din care au fost deportați. Diplomația germană considera că acest principiu avantaja pe români. La început era vorba ca fiecare stat să înregistreze averile cetățenilor săi din străinătate- de aici grija lui M. Antonescu "ca Legațiunea Berlin și Consulatele în subordine să drezeze un registru inventar al averii imobile a persoanelor sus menționate"²¹. Temându-se însă că românii ar putea lua ca pretext această cauză pentru a sabota înțelegerea atât de greu obținută, Luther, de la Ministerul de externe, telegrafiază la 30 septembrie 1942 Legației germane din București să renunțe "la planul schimbului de liste"(de averi) de teama unor "greutăți", deși prin prin-

cipiul teritorial "România se află într-o situație mai bună decât a noastră"²².

Dorința de a-și vedea pe toți evreii români deportați i-a împins pe diplomații germani, atât de hrăpăreți când era vorba de a-și veri evreești, să facă o concesie tactică pentru a obține o victorie strategică. Și într-adevăr, totul părea să decurgă cum trebuia. La 15 septembrie 1942, Richter semna planul de exterminare a iudaismului românesc²³, convins fiind, ca și superiorii săi de la Berlin, că trenurile de vite aveau să înceapă evacuarea spre Belzec a evreilor din Transilvania de sud și din Regat. Ei nu luaseră însă în considerare un factor extrem de important: jocul dublu al diplomației române și incertitudinea României în ce privește victoria finală.

Numai
și
numai
atât?

Între timp începuseră să se răspândească zvonuri despre soarta deportaților "spre Răsărit", unele chiar raportate de către diplomații români din Berlin și Viena, care relatau că evreii români deportați "au dispărut fără urmă". În momentul în care guvernul român s-a opus sub diferite forme deportării evreilor din Regat și Transilvania de sud, s-a conturat pentru prima oară posibilitatea salvării cetățenilor români de origine evreească din ghiarele "soluției finale". Trebuie însă subliniat că momentul în care românii au spus un NU răspicat n-a venit imediat, iar când faptul s-a produs a fost deja prea târziu pentru cele câteva mii de evrei români din Franța, Germania și Protectorat, "evacuați spre Est". O altă greșeală a diplomației române, intenționată sau nu, a fost faptul că nu a transmis reprezentanților săi la Berlin, Viena sau Vichy nici hotărîrea prin care accepta de fapt deportarea cetățenilor săi și nici, până în martie-aprilie 1943, hotărîrea de a-i salva.

X Diplom. rom. nu șiau care este poziția Bucur. N-au primit nici o instrucțiune. Ficcar procede cum îl țara cepul.

O explicație ar constitui-o faptul că nici la București nu se lua se o hotărâre definitivă, totul fiind improvizat ad-hoc, ca rezultat al presiunilor interne și contra-presiunilor germane. Ministrul de externe german sesiza la 21.8. 1942 că "diverse Consulate românești și Ambasadorul român la Berlin au rămas fără instrucțiuni din partea Guvernului lor în problema evreilor cetățeni români" fiind de aceea necesară intervenția sus menționată la București.

În vara anului 1942 atenția României era îndreptată spre cu totul alte obiective decât problema evreească. Conflictul cu Ungaria ajunsese la un punct care anunța pericolul izbucnirii unui război între cele două state "aliate". Exploatarea economiei românești de către germani, în special achiziționările de grâu, carne și materii prime pe piața internă făcând abstracție de statul român, atinsese o asemenea amploare încât făcea obiectul unor proteste oficiale și unor contramăsuri de ordin intern. Armata română era angajată departe de hotarele României și, spre deosebire de nemți, Marele Stat Major românesc nu împărtășea optimismul german cu privire la lichidarea armatei sovietice.

Bănuind parcă nevoia unei intervenții rapide, von Killinger nu s-a mulțumit cu aprobarea lui Mihai Antonescu, ci s-a adresat și secretarului general al Ministerului Afacerilor Străine, Davidescu, care i-a promis să "informeze serviciile române nu numai în Protectorat ci din nou în mod global că guvernul român lasă guvernului Reichului grija de a supune (măsurilor noastre) pe evreii de naționalitate română" ²⁴.

Până în aprilie-mai 1943 diversele autorități germane - armata, Gestapoul, unitățile S.S., etc. - din Reich și din țările ocupate au condus, fără milă și întrerupere, vânătoarea de evrei ro-

mâni. În prima jumătate a anului 1943 România a luat în sfârșit o măsură care putea duce la salvarea evreilor săi - încă în viață - aflați în țări străine sau în Germania și teritoriile ocupate de aceasta. La 12 aprilie 1943 ambasada regală a României la Berlin înainta o notă verbală guvernului german prin care anunța că "guvernul român a aprobat reîntoarcerea în România pentru a fi transferați în Transnistria, a tuturor românilor ne-arieni trăind pe teritoriul german sau în Franța, care sînt în posesia de pașapoarte române valabile". Ambasada română ruga Ministerul de externe german să intervină pe lângă autoritățile germane "competente" și în special pe lângă Poliția Secretă de Stat "pentru ca toți românii ne-arieni care au fost arestați în ultimele 12 zile să fie eliberați" și să li se livreze de urgență vize de tranzit germane. La 17 aprilie 1943, von Thaden de la Ministerul de externe ruga pe șeful Poliției de Securitate și al S.S. din Berlin să procedeze "conform dorințelor românești"²⁵, făcînd excepții doar în rarele cazuri cerute de motive de securitate. În scrisoare se arăta de asemenea că Ministrul Afacerilor Externe al Reichului a decis, "după o examinare a problemei și din motive politice, să satisfacă dorințele românești"²⁶.

La rîndul său R.S.H.A. transmitea la 30 aprilie un ordin asemănător "tuturor comandanților Poliției de Securitate și Einsatzkommando-urilor"²⁷, prin care ordona suspendarea transportării (spre lagărele de concentrare) evreilor de naționalitate română, de comun acord cu Ministerul Afacerilor Externe. Interpretarea dată ordinului de către Poliția de Securitate era însă întrucîtva modificată și preciza următoarele:

"Dacă există evrei (români) închiși, aceștia trebuie men-

ținuți în arest pînă la noi dispoziții. Documentată nu trebuiesc a-
restați alți evrei de naționalitatea indicată"28.

Si totuși, fapt nemaiîntîlnit în istoria Holocaustului, gu-
vernul german ceda pentru a doua oară în fața guvernului român în-
tr-o problemă atât de crucială pentru ideologia nazistă. Prima da-
tă cedase în toamna anului precedent, 1942, cînd acceptase refuzul
român de a-i livra pe evrei, iar acum ceda în cazul evreilor cetă-
țeni români din Europa ocupată. La 12 mai 1943 Roethke, șeful sec-
ției evrei din Sipo-S.D./Paris, propune într-o notă adresată amba-
sadei germane din Paris "ca autoritățile românești să indice după
propria lor dorință ~~X~~ care evrei de naționalitate română mai sînt
interesați și care evrei care s-ar mai afla internați în lagărele
de concentrare din Franța ar trebui eliberați"29.

Aparent, în aprilie 1943 autoritățile germane trebuiau în
principiu să renunțe la deportarea evreilor români din Reich și
din regiunile ocupate. Dar germanii erau obișnuiți cu ordinea și,
deși decisese să dea curs cererii exprese a Ministerului de ex-
terne român, doreau totuși, prin manevre birocratice, să nu satis-
facă întru totul dorința românilor. În acest scop au fixat o dată
limită pentru înscrierea evreilor pe listele de plecare (în Româ-
nia) și pentru transportarea în patria lor.

O scurtă statistică este necesară. Pînă la 20.10.1940, ulti-
ma zi fixată de Comandamentul militar în Franța pentru înregistra-
rea evreilor locuind în Franța ocupată (deci nu și în Republica de
la Vichy), se prezentaseră pentru înregistrare 4862 evrei de na-
ționalitate română (recensămîntul a fost efectuat de Poliția fran-
ceză - nota mea, J.A.). În toamna anului 1942, poliția franceză și
trupele de ocupație germane au arestat și deportat "spre Est" 2000

de evrei români. Rămăneau deci în mai 1943, numai în fostul teritoriu al Franței ocupate de nazisti (între timp toată Franța fusese ocupată), 2800 de evrei români "care nu fuseseră prinși în diferitele razii sau care au fugit între timp în zona neocupată"³⁰. Numărul lor pe teritoriul francez ocupat nu era cunoscut, în noiembrie 1942, autorităților germane de ocupație. Ele apreciau însă că cifra se putea ridica la cca. 2500 pînă la 3000 de evrei români.

Din acest moment și pînă în mai 1944 repatrierea evreilor români din Franța (în Germania, Protectorat și Polonia majoritatea lor dispăruseră fără urmă; au fost însă și rare cazuri cînd un număr mic de evrei au fost repatriați³¹) a luat forma unor termene finale din partea nemților, intervenții românești, mici repatrieri, șicane birocratice naziste și românești, pretinzîndu-se pașapoarte în regulă, intervenții ale conducătorilor evrei din România pe lângă Mihai Antonescu, etc.

La 13 iulie 1943 Ion Antonescu dădea un ordin ce punea capăt oricăror speculații în legătură cu soarta cetățenilor români de origine evrească:

"Evreii cetățeni români aflați în Germania sau în țările de sub ocupație germană să nu fie trimiși în Transnistria și să se poată întoarce în țară (în orașele capitale de județ)"³².

Autoritățile germane de ocupație au continuat să aresteze evrei - romani, în ciuda acceptării de către germani a principiului repatrierii. Legatia română proceda la un control strict al candidaților la repatriere. Astfel, la 31 decembrie 1943 ambasada de la Paris scria filialei de la Vichy ca după controlul ultimelor liste de candidați, majoritatea evreilor în chestiune nu mai posedau naționalitatea română și nu puteau fi deci tratați ca repatriabili.³³

Arestarile de evrei romani au continuat și în anul 1944. Consulul general

s-au
lune

t

r.c.

roman la Paris scria la 1 martie 1944 Politiei de Securitate SD - Paris ca "in ceea ce prăveste intoarcerea evreilor romani, numeroase convocari care le-au fost adresate au fost inapoiate Legatiei romane intrucit persoanele in chestiune au fost arestate si transportate in lagarul de internare de la Drancy".³⁴

Care a fost numarul total al evreilor romani deportati din Franta spre est de la 20 august 1942 ?

Se afla la dispozitia noastra 3 surse de informare:³⁵

a/ Listele nominale stabilite la plecarea fiecarui convoi de deportati de catre serviciul antievreiesc al Gestapoului din Franta ocupata, liste pastrate in original la Centrul de Documentare Evreiasca Contemporana de la Paris (C.D.J.C). Listele au fost recent publicate de S. Klarsfeld cu titlul: "Memorial de la Deportation des Juifs de France".

b/ Exista o statistica globala pe nationalitati a evreilor deportati din lagarul de la Drancy.

c/ Indicatii privind numarul evreilor romani deportati se afla incluse in documentele administrative naziste pastrate la C.D.J.C.

Studierea cu atentie a primei surse (listele nominale) ne permite sa fixam ca intre 20.8.1942 - data la care Ministerul de Externe german comunica Biroului central al Gestapoului si SD ca Guvernul roman este de acord ca evreii romani sa fie predati autoritatilor germane pentru aplicarea ^{naziste} masurilor antievreiesti (La 24 septembrie 1942 are loc marea "Vinatoare" de evrei romani de la Paris si in Franta ocupata) - si sfirsitul lunii iunie 1942, 2176 de evrei romani au fost arestati de deportati ca rezultat al consimtamintului guvernului de la Bucuresti. Dupa aceasta data au mai fost expediate peste 20 de convoaie de evrei spre lagarele de exterminare. In fiecare din aceste convoaie s-au aflat si evrei cetateni romani. Asa cum am aratat, in prima jumatate a anului 1943 guvernul roman a decis sa-i protejeze pe evreii cetateni romani care cereau

sa fie repatriati din Franta sau din Germania propriu - zisa (Reich).

Intre iulie 1943 si 20 august 1944 alti peste 300 de evrei romani au fost deportati. Analizarea celei de a - doua surse de informare precum si studiul facut de Serge Klarsfeld care a inclus si pe evreii romani notati pe listele de deportati direct de la Pithiviers, Beaune - la - Rolande si Angers, stabileste ca numarul total de evrei romani deportati se ridica la 3078 de persoane. La aceasta trebuie sa adaugam si pe evrei romani trecuti sub categoria de "necunoscut" sau "apatrid" ceea ce maresc cu mult numarul celor deportati si ucisi.

Iata o lista a convoaielor de evrei din Franta dupa data de 20 august 1942 cuprinzind date precise privind numarul evreilor romani deportati.

Numéro du convoi	En date du	Nombre de Juifs roumains
22	21.8.42	11
23	24.8.42	3
24	26.8.42	5
25	28.8.42	2
26	31.8.42	8
27	2.9.42	9
29	7.9.42	3
31	11.9.42	3
32	14.9.42	40
34	18.9.42	18
37	25.9.42	729
38	28.9.42	594
39	30.9.42	19
40	3.11.42	74
42	6.11.42	72
44	9.11.42	3
45	11.11.42	56
46	9.01.43	45
47	11.02.43	66
49	2.03.43	84
50	4.03.43	18
51	6.03.43	7
52	23.03.43	6
53	23.03.43	16
55	23.6.43	26
		1
		1.888

*Se poate
aplica
cifra cam 3000*

Toate convoaiele pina la numarul 49 inclusiv si nr 55 au fost trimise la Auschwitz. Convoaiele 50 si 51 au fost indreptate spre Maidanek si numer le 52 si 53 spre lagarul de exterminare Sobibor.³⁶

In concluzie:

1. Peste 1100 de evrei cetateni romani stabiliti in Germania si Austria si un numar necunoscut de evrei aflati in Protectorat, Polonia si Olanda si-au pierdut viata in urma consimtamintului lui Ion Antonescu de a fi inglobati in "masurile antievreiesti" luate de nazisti contra propriilor lor evrei.
2. Peste 3000 de evrei romani in Franta au fost deportati si ucisi de nazisti ca urmare a aprobarii date de Mihai Antonescu la 10 august 1942.
3. Peste 4000 de evrei romani in Franta au fost salvati de guvernul roman, din momentul in care a decis sa le permite repatrierea, cerind nazistilor sa respecte uzante diplomatice si pasaportul roman.
4. O mica parte dintre acestia - citeva sute - au fost repatriati, prin grija guvernului roman, calatorind prin teritoriul Reichului - fapt aproape fara precedent, ca amploare, in istoria Holocaustului.
5. In problema evreiasca, o problema ideologica atat de importanta pentru Germania, nazisti au facut Romaniei doua concesi extrem de importante si de semnificative:
 - a/ au acceptat refuzul roman de a preda pe evrei săi pentru a fi exterminati,
 - b/ au renuntat, la un moment dat, la deportarea evreilor romani din Franta.

Aceste concesi arunca o lumina noua asupra rolului fiecarui stat satelit sau aliat privind soarta propriilor sai evrei.

I In ceea ce priveste Romania apare un semn de intrebare referitor la gradul de dependenta a acestei tari fata de Germania.

NOTE.

1. Documente ale Ministerului de Externe german folosite la procesul de la Nürnberg, N.G. 31e4.
2. J. Ancel, editor: Documents concerning the fate of Romanian Jewry during the Holocaust; vol. V, pp. 59-63, P.S. 33i9.
3. J. Ancel, vol. VIII, doc. 1 și 2 (legația germană aprecia la 8 august 1942 numărul deportaților la 185.000); idem vol. IV doc. 5o p. 95 (Bukarester Tagblatt, 8.8. 1942)
4. J. Ancel, Documents., vol. V, doc. 17 p. 25-26. Einsatzgruppe D raporta șefului Poliției de Securitate și S.D.-ului, la 31.7.1941: "Nu există nici un sistem în modul în care România tratează cu evreii. M-am aveau nici o obiecție de făcut împotriva numeroaselor execuții de evrei dacă pregătirile tehnice și execuțiile în sine n-ar fi cu totul inadecvate. Românii deobicei lasă persoanele executate acolo unde au fost împușcate fără să le îngroape". Raportul se referea la execuțiile în masă de evrei în Basarabia.
5. J. Ancel, Documents. vol. III, doc. 74 p. 132.
6. N.G. 399o.
7. N.G. 2195.
8. J. Ancel, (N.G. 3559, N.G. 3985).
9. R. Hilberg, The Destruction of the European Jews, Chicago, 1967, p. 500. Peste 1000 de evrei cetățeni români au fost numărați la recensământul german din 1939.
10. Autoritățile germane de ocupație raportau existența a 3000 de evrei români în septembrie 1942. N.G. 1971; Hilberg op.cit. p. 500.
11. J. Ancel, Documents. vol. II, doc. 196 p. 491.
12. J. Ancel, Documents. vol. III doc. 101 p. 183.

13. idem.
14. J. Ancel, Documents., vol. IX, "Romanian-German Relations",
doc. p. .
15. Memorandumul lui Kingenfuss din 21 iulie 1942 privind conver-
sația sa cu Wilhelm Evuta la 18 iulie, N.G. 2355.
16. J. Ancel, Documents., vol IV, doc. 60 p. 110.
17. J. Ancel, Documents., vol. IX, doc. p. .
18. idem.
19. J. Ancel, Documents., vol, IV, doc. 60 p. 110-112.
20. idem, doc. 66 p. 121-122; doc. 112 p. 239; doc. 144 pp. 288-
289; doc. 130 p. 264.
21. idem, vol. IX, doc. p. .
22. idem, doc.130, p.264.
23. idem, doc. 96, pp. 190-197.
24. Colecție în posesia autorului.
25. J. Ancel, Documents, vol. IV, doc. 296, p.547.
26. Idem
27. idem
28. În posesia autorului.
29. idem
30. idem
31. J. Ancel, Documents, vol. VIII, doc. , p.
32. idem, vol. VII, doc. 28, p.349
33. În posesia autorului.
34. idem
35. Această parte a lucrării se bazează pe răspunsurile în scris date de cercet.
evreu francez Joseph Billig Tribunalului de la Frankenthal (Germania Occidentală
la procesul lui Gustav Richter, trimisul lui Eichmann în România (1981).
36. Acest tablou a fost pregătit pe baza cărții lui S. Klarsfeld "Le Memorial...

Convorbirea Richter - M. Antonescu, care atestă că I. Antonescu
a considerat că evreii din străinătate și cetăț. rom. „să le
acordăm” același tratament ca și evr. germ. (ian. '42).
din vara '42, guv. Rom. a știut ce face Germ.

M. Armon (în legătură cu art. lui I. Iovici)

I-a lăsat un gus amar. A studiat rev. „Egalitatea” ... și
a văzut că antisemitismul a existat în Rom...

- Persecuția ostasilor evrei în T. Rom; procedee de după aceea...

- Probl. lui Iorga. Cărțile lui Ornea despre seminetism.

Art. lui Ludo din „hîntuirea” (1944)

Iorga și cei... evrei din Basarabia și Bucov.

Și a fost consecvent în antisemitismul său din 1906... pînă
la 1939, 1940 etc. - Iorga

Ce s-a întimplat în Rom. a fost acest rezultat.

I. Bulci vorbește în replică.